

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**PEDAGOGICKÉ PRINCIPY V PRÁCI S MLÁDEŽÍ
V CÍRKVI KŘESŤANSKÁ SPOLEČENSTVÍ**

Vedoucí práce: Mgr. Martina Kočerová

Autor práce: David Novák

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2021

Prohlašuji, že jsem autorem této bakalářské práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 31. 3. 2021

.....
David Novák

Poděkování

Děkuji za trpělivost, cenné rady a odborné vedení bakalářské práce Mgr. Martině Kočerové.

Obsah

Úvod.....	6
1 Církev Křesťanská společenství	8
1.1 Status církve	8
1.2 Protestantská charismatická církev.....	8
1.3 Hodnoty Církve KS	9
1.4 Práce s mládeží v Církvi KS.....	10
1.4.1 Základ a cíl služby mládeží v Církvi KS.....	12
1.4.2 Neformální výchova v Církvi KS a její obsah a cíl.....	13
1.4.3 Pastorec mládeže	14
2 Pedagogické principy	15
2.1 Vymezení pojmu.....	15
2.2 Vývoj pedagogických principů.....	16
2.3 Základní pedagogické principy.....	18
2.3.1 Princip cílevědomosti.....	19
2.3.2 Princip soustavnosti	19
2.3.3 Princip názornosti.....	20
2.3.4 Princip aktivity	20
2.3.5 Princip přiměřenosti	20
2.3.6 Princip trvalosti	21
2.3.7 Princip jednotného pedagogického působení.....	21
2.3.8 Princip emocionálnosti.....	21
2.4 Další pedagogické principy	22
2.4.1 Princip uvědomělosti.....	22
2.4.2 Princip individuálního přístupu.....	22
2.4.3 Princip úcty ke každému člověku.....	23
2.4.4 Princip demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným.....	23
2.4.5 Princip opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného.....	23
2.5 Specifické principy výchovy ve volném čase.....	23
2.5.1 Princip pedagogického ovlivňování volného času	24
2.5.2 Princip jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování	24
2.5.3 Princip dobrovolnosti	24
2.5.4 Princip seberealizace	24

2.5.5	Princip pestrosti a přitažlivosti činností	25
2.5.6	Princip odpočinkového a rekreačního zaměření	25
2.5.7	Princip zájmovosti a zajímavosti.....	25
2.5.8	Princip citlivosti a citovosti.....	25
2.5.9	Princip orientace na sociální kontakt	25
2.5.10	Princip kvality a evaluace	25
3	Aplikovatelnost pedagogických principů při práci s mládeží v Církvi KS	27
3.1	Specifika práce s mládeží v Církvi KS a výchovy ve volném čase a jejich vzájemné porovnání.....	27
3.2	Pedagogické principy aplikovatelné při práci s mládeží v Církvi KS	30
3.2.1	Aplikovatelnost základních pedagogických principů.....	31
3.2.2	Aplikovatelnost dalších pedagogických principů.....	33
3.2.3	Aplikovatelnost specifických principů výchovy ve volném čase.....	35
4	Závěr.....	39
	Seznam literatury	41
	Abstrakt.....	44
	Abstract.....	45

Úvod

Tato práce pojednává o službě mládeži v Církvi Křesťanská společenství (dále jen Církev KS). Jedná se o církev podle zákona o církvích č. 3/2002 Sb. Církev KS se svým učením řadí mezi protestantské charismatické církve. Jednou z oblastí, kterou se Církev KS zabývá, je právě služba mládeži zahrnující jak evangelizační činnost, tak také duchovní a osobnostní rozvoj mladých lidí, kteří Církev KS navštěvují. V rámci této práce se zaměřím právě na službu mládeži, jejímž cílem je, jinými slovy řečeno, budování duchovně zakotvené a všestranně rozvinuté osobnosti (viz kapitola 1.4.1).

K volbě tématu mě vedl fakt, že jsem do služby mládeži v Církvi KS zapojen jakožto vedoucí mládeže. Ačkoliv jsem se snažil najít publikace, které by o této práci pojednávaly z pohledu pedagogiky, nepodařilo se mi je najít. Dostupné publikace se zabývají zejména pastorační mládeže, otázkami, jak předávat mladým lidem evangelium, nebo duchovním budováním mladých lidí (viz kapitola 3.1). Jak ovšem ukotvit tuto službu z pohledu pedagogiky a pedagogiky volného času? Jaké pedagogické principy je možné v rámci práce s mládeží v Církvi KS aplikovat? Lze tuto práci nahlížet jako volnočasovou výchovu, a tudíž při ní uplatnit principy pedagogického působení ve volném čase? Tyto otázky mě vedly ke zpracování této bakalářské práce, jejímž cílem je popsat pedagogické principy aplikovatelné v práci s mládeží v Církvi Křesťanská společenství.

V první kapitole práce charakterizují Církev KS, určují její specifické rysy a také uvádím základ, ze kterého tato církev při práci s mládeží vychází. Ve druhé kapitole se zaměřuji na samotné pedagogické principy: pojednávám o tom, jaké základní pedagogické principy jsou všeobecně uznávané, poté se zaměřuji na doplňující pedagogické principy a v závěru kapitoly pojednávám také o specifických pedagogických principech výchovy ve volném čase. Ve třetí kapitole nejprve navazuji na již zmíněný základ práce s mládeží v Církvi KS, podrobněji rozvádím specifika této práce a poté se zabývám tím, jaké pedagogické principy lze tedy při této práci s mládeží aplikovat.

Církev KS má svá specifika, o nichž pojednávám v kapitole 1 této práce. Tato specifika se projevují i ve službě mládeži, čemuž jsem se věnoval v kapitole 3.

Při zpracování této práce jsem vycházel z autorů jak katolického, tak protestantského prostředí. Čerpal jsem zejména z publikace *Pastorace mládeže*, jejímž autorem je Michal Kaplánek¹, z knihy nazvané *Nebojte se věnovat mladým* od Jima Burnse² a z publikace *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy* od autorů Hájek, Hofbauer a Pávková.³

¹ KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*. 1999.

² BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. 1994.

³ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 2. vyd. 2011.

1 Církev Křesťanská společenství

1.1 Status církve

I přesto, že Církev Křesťanská společenství, vznikla již v roce 1990, státem uznaný status církev získala až v roce 2002, dle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).⁴ Křesťanská společenství jsou svazkem samostatných křesťanských sborů a skupin, a v současné době sdružují 48 sborů a misijních skupin. Počet dospělých členů k roku 2014 čítal přesně 1801 lidí.⁵ Mezi největší sbory patří pražský sbor, který je rozdělen do jednotlivých pražských regionů (konkrétně do osmi), dále pak plzeňský sbor, ostravský sbor, brněnský sbor a sbor v Hradci Králové.⁶

1.2 Protestantská charismatická církev

Církev KS je protestantskou evangelikální církví. V 16. století se vlivem reformace vytvořily církve protestantské (evangelické, reformační) hlásící se k reformačnímu odkazu Martina Luthera (luteráni), nebo Jana Kalvína (kalvinisté), a dalších. „Reformace“ neboli, „obnovení“ usilovala o návrat k původnímu evangelijnímu křesťanství. Zásady, které prosazovala jsou ospravedlnění pouze z Boží milosti, kterou věřícímu zprostředkovává víra, přičemž zdrojem věrouky a náboženské praxe je Bible.⁷

Církev KS patří také do takzvaného charismatického hnutí. Pojmem charismatické hnutí se označuje úsilí křesťanů o obnovu a oživení církve prostřednictvím zásad převzatých z klasického pentekostalismu⁸, který zdůrazňuje prožitek obrácení a

⁴ Ministerstvo kultury. [online]. Dostupné na: <<https://www.mkcr.cz/zakon-c-3-2002-sb-o-cirkvich-a-nabozenskych-spolecnostech-396.html>>.

⁵ Církev Křesťanská společenství, výroční zpráva za rok 2014. [online]. Dostupné na: <<http://kaes.cz/wp-content/uploads/2018/05/Rocenka-CKS-2014-.pdf>>. s. 6.

⁶ Srov. Církev Křesťanská společenství. [online]. Dostupné na <<http://kaes.cz/o-nas/>>.

⁷ Srov. NEŠPOR, Z. R.; VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 19.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 33

následného přímého naplnění a vedení Duchem svatým.⁹ Jak je to popsáno v Bibli například ve Skutcích apoštolů ve druhé kapitole.¹⁰

1.3 Hodnoty Církve KS

Církev KS formulovala hodnoty, na kterých stojí. Tyto hodnoty jsou zveřejněny na webových stránkách Církve KS.¹¹ Tyto hodnoty vycházejí z konkrétních veršů v Bibli.

1. *Církev postavená na Bibli*

Bible je pro nás Božím slovem, zdrojem života a měřítkem všech věcí.¹²

2. *Důvěrný vztah s Bohem Otcem*

Skrze oběť Ježíše Krista jsme usmířeni s Bohem. Jde nám především o to, abychom s Ním měli úzký osobní vztah a aby On z nás měl radost.¹³

3. *Následování Ježíše Krista*

Ježíš Kristus je naším Spasitelem i Pánem. Proto považujeme za neodmyslitelnou součást své zbožnosti jeho důsledné následování.¹⁴

4. *Život z moci Božího Ducha*

Jsme si vědomi, že potřebujeme Ducha svatého, který vydává svědectví o Kristu, uvádí do pravdy, zmocňuje a vystrojuje církev svými dary.¹⁵

5. *Růst a proměněné životy*

Usilujeme o to, aby církev rostla jak počtem, tak ve zralosti a proměně charakteru do podoby Ježíše Krista.¹⁶

6. *Chození ve světle*

Na základě lásky a pravdy chceme žít v upřímnosti před Bohem i lidmi, bez snahy přehlížet problémy. Odmítáme jakoukoliv církevní výlučnost. Jde nám o otevřenost, vykazatelnost a biblicky prováděnou kázeň v církvi.¹⁷

⁹ Srov. Srov. NEŠPOR, Z. R.; VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, s. 21.

¹⁰ *Bible: český studijní překlad*. Sk 2.

¹¹ *Církev Křesťanská společenství*. [online]. Dostupné na: <<http://kaes.cz/hodnoty-cks/>>

¹² Srov. *Bible: český studijní překlad*. 2Tm 3,16–17; Ž 119,105.

¹³ Srov. Tamtéž, 2K 5,19; 1J 1,3.

¹⁴ Srov. Tamtéž, L 9,23.

¹⁵ Srov. Tamtéž, J 14,16–17; J 15,26; J 16,13; 1K 12,4–11.

¹⁶ Srov. Tamtéž, Sk 9,31.

¹⁷ Srov. Tamtéž, 1J 1,7.

7. *Rozvíjení vzájemných vztahů*

Ve sborech KS usilujeme o co nejhlubší závazné vztahy. Vzájemné vztahy mezi sbory se dějí zejména skrze vztahy mezi jejich vedoucími na různých rovinách.¹⁸

8. *Sdílení evangelia*

Důležitou součástí našeho poslání je pro nás zvěstování dobré zprávy o záchraně v Ježíši Kristu i nejrůznější služba lidem.¹⁹

9. *Úcta k dalším církvím a spolupráce*

Velmi nám záleží na jednotě a spolupráci s dalšími křesťany v místech, kde sbory Křesťanských společenství působí, protože rozšiřovat Boží království ve svých městech, a krajích dokážeme nejlépe společně.²⁰

10. *Vědomí částečného poznání*

Považujeme se za součást celosvětové církve v jejímž rámci máme svá konkrétní obdarování i omezení. Naše poznání a zjevení je částečné a bez poznání a zjevení jiných částí církve jsme neúplní.²¹

1.4 Práce s mládeží v Církvi KS

Abych mohl mluvit o práci s mládeží, musím si nejprve přesněji definovat, v jakém smyslu výraz „mládež“ budu používat. Na mládež lze nahlížet hned z několika pohledů. Z pedagogického hlediska představuje mládež skupinu lidí zhruba ve věku od 15 až do 25 let. Pro společnost to již nejsou „děti“, ale nejsou to ani „dospělí“.²²

Z psychologického hlediska, kdy hovoříme o dospívání, lze věkově mládež ohraničit od 11–12 let do 20–22 let. Přičemž toto období je rozděleno na dvě části. Období pubescence, které trvá zhruba od 11 do 15 let, a období adolescence, které trvá zhruba od 15 do 22 let.²³

Ze sociologického hlediska představuje mládež „*bud' věkovou skupinu, kterou dnes můžeme přesněji určit jen přibližně, a to počátkem osamostatňování se dospívajícího*

¹⁸ Srov. *Bible: český studijní překlad*. Ř 12,4–5; J 13,35.

¹⁹ Srov. Tamtéž, Mk 16,15; Mt 5,14–16.

²⁰ Srov. Tamtéž, J 17,21.

²¹ Srov. Tamtéž, 1K 8,2; 1K 13,9.

²² Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 157–158.

²³ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 143.

*a odpovědným přijetím role dospělého, nebo sociální kategorii s vymezenými biologickými, psychologickými a sociálními známkami.*²⁴

Není to pouze věk, čím lze ohraničit skupinu mládeže. Mládež vymezují specifické vlastnosti, procesy a pravidla jednání. Z psychologického hlediska je „mládí“ fází přerodu a hledání smyslu. Jedinec získává v této fázi svoji identitu.²⁵ Dle Josefa Langmeiera je období pubescence specifické prvními známkami pohlavního dospívání a výrazným tělesným růstem. Období adolescence je spojeno s dovršením tělesného růstu a pohlavního dospívání. Mění se také postavení jedince ve společnosti.²⁶ Mládež se od jiných sociálních skupin odlišuje svým charakteristickým způsobem chování a myšlení, jiným systémem vzorů, norem a hodnot, což se odráží také do práce s touto věkovou kategorií.²⁷

Jak nahlíží mládež a práci s ní Církev KS? Církev KS nemá jednotná celorepublikově ucelená pravidla pro práci s mládeží kromě Bible. Každý sbor je nezávislý na ostatních. Jinými slovy, není vydaný standard, kterým by se při práci s mládeží, řídily všechny sbory Církve KS. Nicméně rozdíl mezi sbory jsou pouze v detailech. V základech jsou sbory sjednoceny. Z toho důvodu, se zaměřím na jeden konkrétní sbor, který bude příkladem, a to sice pražský sbor, který je nejvíce strukturovaný.

Jak již bylo zmíněno (viz kapitola 1.1), pražský sbor se skládá přesně z osmi regionů, tj. osm jednotlivých sborů rozmístěných v osmi regionech města Prahy. Z těchto osmi sborů jsou vytvořeny 3 skupiny mládeže rozdělené podle věku. První skupina, která je označována jako „Dorost“, je věkově ohraničena od 12 do 15 let. Druhá skupina, označovaná jako „Porost“, je věkově ohraničena od 15 do 18 let. Třetí nejstarší skupina, označovaná jako „Odrost“, je od 18 do 25 let.²⁸

„Skupina mládeže v KS Praha má za cíl budovat a podporovat mladé lidi ve věku 12–25 let směrem k užitečným životním hodnotám.“²⁹ V této práci tedy termínem „mládež“ označuji skupinu mladých lidí od 12 do 25 let. To znamená, že do této skupiny je zahrnuto období pubescence i adolescence, což odpovídá vymezení mládeže

²⁴ AMBROS, P. *Pastorace mladých: iniciace k životu nového člověka a utváření jeho životního stylu*, s. 38.

²⁵ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 14.

²⁶ Srov. LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. s. 143.

²⁷ Srov. PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 157.

²⁸ Srov. *Almanach 2019/2020*. [online]. Dostupné na: <https://www.kspraha.cz/wp-content/uploads/2020/12/KSPraha_Almanach_2019-2020.pdf> s. 9.

²⁹ Tamtéž, s. 9.

z hlediska psychologického, avšak horní hranice je posunuta až do věku 25 let. To by odpovídalo spíše pojetí mládeže z hlediska pedagogického, s nímž ovšem nekoresponduje dolní věková hranice (jak bylo uvedeno výše).

1.4.1 Základ a cíl služby mládeži v Církvi KS

Základ pro práci s mládeží (jinými slovy službu mládeži) lze mimo jiné vyvodit z již zmíněných 10ti hodnot, na kterých Církev KS stojí. Tento základ tvoří víra a poznání Boha v tom, že Bůh stvořil člověka z lásky a pro lásku. Miluje každého člověka neochvějně a má pro život každého člověka záměr a jedinečné místo ve svém příběhu. Všichni lidé bez rozdílu jsou zváni do vztahu lásky a přátelství s Bohem, ale také do vztahů lásky a přátelství mezi sebou. Církev KS chápe následování Ježíše Krista jako každodenní poddávání se Boží vůli, každodenní hledání Boží přítomnosti.³⁰ S tímto pohledem nahlíží Církev KS na každého člověka, ať už mladého, či starého. Tento pohled také zasahuje do aktivit a ovlivňuje činnost Církve.

Cílem, nejen práce s mládeží, ale také ostatních aktivit Církve KS, jako jsou bohoslužby, „malé skupinky“³¹, různé aktivity pro veřejnost, nebo také „nedělní škola“³², je, aby lidé, kteří se těchto aktivit účastní, radikálně následovali Ježíše Krista. „*Tím je myšleno zapření sebe sama a hledání Boží vůle*“³³, *prohlubování závislosti a poddanosti Ježíši Kristu*³⁴, *život naplněný Božím slovem, sdílení evangelia, dávání prostoru Duchu svatému k jednání a s tím spojené zakoušení Boží moci v uzdravování, vymítání démonů, prorocké službě, uctívání a v modlitbách*³⁵, *vyučení další generace*³⁶ *ke službě s důrazem na uřednictví.*“³⁷

³⁰ Srov. *Církev Křesťanská společenství*. [online]. Dostupné na: <<http://kaes.cz/o-nas/>>

³¹ Malé skupinky představují setkání přes týden v počtu například 7 lidí, u jednoho z členů církve doma, nebo ve sborových prostorách. Obsahem těchto setkání jsou společné modlitby, studium Bible a rozjímání nad Bibli v podobě krátkých zamyšlení. V některých případech jsou společné chvály, tj. duchovně zaměřené písně, které křesťané společně zpívají a hrají Bohu. Někdy jde však jen o čas strávený pospolu, neb jde o budování společných vztahů.

³² Nedělní škola představuje aktivity, které jsou připravovány pro děti, jež jsou na kázání na bohoslužbách příliš malé. Každý sbor si tuto věkovou hranici určuje sám. Například to mohou být děti do 12 let. Obsahem těchto aktivit bývají různé hry, výtvarné činnosti, ale také studium Bible, ve zjednodušené formě.

³³ Srov. *Bible: český studijní překlad*. J 12,25–26.

³⁴ Srov. Tamtéž, J 15,5.

³⁵ Srov. Tamtéž, J 14,12.

³⁶ Srov. Tamtéž, Mt 28,19–20.

³⁷ *Církev Křesťanské společenství*. [online]. Dostupné na: <<http://kaes.cz/o-nas/vize/>>

1.4.2 Neformální výchova v Církví KS a její obsah a cíl

Vzhledem k tomu, že mladí lidé, kteří se účastní činností mládeže v Církví KS, jimi tráví část svého volného času, lze na tuto práci nahlížet jako na výchovu ve volném čase a uvažovat o ní jako o výchově neformální.³⁸ Tyto aktivity tedy spadají do oblasti pedagogiky volného času, neboť pedagogice volného času rozumím tak, jak ji vymezuje Jiřina Pávková, „pedagogika volného času je jedním z oborů pedagogiky. Je to tedy společenskovědní obor, věda o výchově ve volném čase, teorie výchovy ve volném čase.“³⁹ Výchova ve volném čase je tedy potom prakticky prováděná výchova, zahrnující jak výchovu dětí a mládeže, tak také dospělých včetně seniorů.⁴⁰

Neformální výchova „zahrnuje cílené a strukturované aktivity člověka, které probíhají mimo vyučování, ve volném čase. Mohou, ale nemusí být zakončeny udělením dokladu. Zahrnuje celoživotní výchovu a vzdělávání, respektuje požadavek dobrovolnosti, demokraticismu a participace.“⁴¹ Pojem neformální výchova určuje také, že se nejedná o výchovu ve formálním vzdělávacím systému, která je uskutečňována například ve školských zařízeních.⁴² I přes náboženský obsah práce s mládeží, jsou její součástí činnosti, které odpovídají popisu neformální výchovy. Pro příklad opět použiji mládež pražských sborů. Mimo již zmíněný cíl v kapitole 1.4.1 je dalším cílem, aby mládežníci (jak bývají účastníci jednotlivých činností mládeže Církvě KS nazýváni), zdravě překonali dospívání a rostli k samostatnému zodpovědnému rozhodování⁴³. Obsahem práce s mládeží jsou „aktivity nejen zábavné, ale i užitečné druhým, aby se mládežníci učili vidět potřeby kolem sebe a smysluplně je naplňovat. Aktivit se účastní jak děti, jejichž rodiče jsou členy sboru, tak jejich kamarádi a sympatizanti. Celkový okruh návštěvníků je poměrně rozsáhlý, čítá kolem 300 osob ročně.“⁴⁴

Aktivity, které tvoří program pražské mládeže, jsou „pravidelná týdenní setkání, jež jsou rozdělena dle věku na dorost, porost a odrost. Tato setkání probíhají jednou týdně po dobu zhruba dvou hodin. Obsahem těchto setkání je společný křesťanský program, hry a občerstvení a možnost diskuse v malých skupinkách. Jednotlivé věkové kategorie

³⁸ Srov. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. Dostupné na: <<https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>>.

³⁹ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 65.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 67.

⁴¹ Tamtéž, s. 68.

⁴² Srov. Tamtéž, s. 68.

⁴³ Srov. *Almanach 2019/2020*. [online]. Dostupné na: <https://www.kspraha.cz/wp-content/uploads/2020/12/KSPraha_Almanach_2019-2020.pdf> s. 9.

⁴⁴ Tamtéž, s. 9.

pořádají i své vlastní aktivity, např. jednorázové sporty, víkendová přespání či výjezdy do přírody.“⁴⁵ Mimo jiné, pořádá mládež společné akce, které jsou otevřené veřejnosti.

1.4.3 Pastorate mládeže

Nedílnou součástí práce s mládeží v Církvi KS je také pastorate. Pojem pastorate vymezuje Jan Průcha v Pedagogické encyklopedii jako: „soubor činností, v nichž církev navenek i dovnitř realizuje své poslání.“⁴⁶ Konkrétněji pastoreci popisuje Michal Kaplánek, když ji definuje v užším a širším smyslu. V užším smyslu jde o péči duchovenstva o ostatní věřící. Toto pojetí se pak odráží i v pastoreci mládeže. Z toho vyplývá, že pastorate mládeže zahrnuje činnosti organizované církví, které jsou určeny pro mládež. V širším smyslu je pastorate činnost celého církevního společenství.⁴⁷

O pastoreci se dozvídáme také z Bible, byť samotný pojem „pastorate“ v ní použit doslova není. V Novém zákoně lze vidět, že pastorate byla činnost hlavně konkrétních vedoucích místních církví, a že tato činnost spočívala v péči o ostatní členy církve, pomoc k návratu těm, kteří se od Boha vzdálili, v ochraně členů před bludy a rozkolem a mimo jiné, také v tom být ostatním členům církve příkladem.⁴⁸ Toto biblické pojetí pastoreci si Církev KS, jak již vyplývá z jedné z hodnot, na kterých tato církev stojí (kapitola 1.3: hodnota č. 6, chození ve světle), zachovala a také v tomto smyslu jej i užívá. V Bibli samotné je mnohem více míst, které specifikují činnost vedoucích církví. V Církvi KS se však pastorate netýká pouze vedoucích církví neboli pastorů, protože samotný sbor je rozdělen například na vedoucího mládeže,⁴⁹ vedoucího skupinky nebo také vedoucího chval.⁵⁰

⁴⁵ *Almanach 2019/2020*. [online]. Dostupné na: <https://www.kspraha.cz/wp-content/uploads/2020/12/KSPraha_Almanach_2019-2020.pdf> s. 9.

⁴⁶ PRŮCHA, J, ed. *Pedagogická encyklopedie*. s. 533.

⁴⁷ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorate mládeže*. s. 9.

⁴⁸ Srov. *Bible: český studijní překlad*. 1Tm 4,11 – 5,23; 1Pt 5,1–4.

⁴⁹ Pozici „vedoucí mládeže“ lze označit také jako pozici vychovatele.

⁵⁰ Srov. *Almanach 2019/2020*. [online]. Dostupné na: <https://www.kspraha.cz/wp-content/uploads/2020/12/KSPraha_Almanach_2019-2020.pdf> s. 4.

2 Pedagogické principy

2.1 Vymezení pojmu

Pedagogika volného času, stejně jako ostatní pedagogické disciplíny zahrnující výchovně vzdělávací činnosti, vychází z obecných pedagogických principů.

Pedagogické principy (pedagogické zásady) nebývaly v pedagogice vždy samozřejmostí, alespoň ne v podobě, jaké nabývají v posledních letech. Vladimír Jůva tvrdí, že „pedagogika po staletí usilovala o formulaci základních pravidel, která by zajistila efektivnost výchovně vzdělávacího působení. Tak postupně vznikal a rozvíjel se systém pedagogických principů (výchovně vzdělávacích zásad), tj. nejobecnějších požadavků (norem) optimalizujících výchovně vzdělávací činnost.“⁵¹

Bohumíra Šmahelová a Jarmila Svobodová poukazují na to, že „jde o nejobecnější požadavky, normy, pravidla, která vyplývají ze zákonitostí výchovně vzdělávacího procesu a optimalizují výchovně vzdělávací činnost. Ovlivňují jeho efektivitu.“⁵²

Josef Malach uvádí, že „pedagogické zásady můžeme definovat jako obecné požadavky na cíle i průběh výchovného procesu, při jejichž naplňování a respektování můžeme s větší pravděpodobností efektivně dosáhnout zamýšlených výchovných cílů“.⁵³

Kromě pedagogických principů existují také didaktické zásady, které jsou si v mnohém s pedagogickými principy podobné. „Didaktické zásady jsou obecné požadavky, které v souladu se základními zákonitostmi výuky a s výchovnými vzdělávacími cíli určují její charakter. Vztahují se na všechny stránky výuky, tj. na učitelovu vyučovací činnost, na formy výuky, metody výuky a na materiální didaktické prostředky...“.⁵⁴ Někteří autoři vnímají rozdíl mezi „principem“ a „zásadou“, a to „v rovině obecnosti. Principy jsou v tomto pojetí obecnější. V tomto smyslu některé zásady, zejména didaktické, jsou přes svoji obecnost ‚použitelné‘ výhradně v oblasti didaktiky.“⁵⁵ V kontextu této práce se ale didaktickými zásadami zabývat nebudu.

Vzhledem k tomu, že oblastí mého zájmu je volnočasová výchova, nikoliv školní výuka, budu v této práci s pojmem „pedagogický princip“ pracovat v co nejobecnějším

⁵¹ JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 75.

⁵² SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 121.

⁵³ MALACH, J. *Základy pedagogiky*. s. 70.

⁵⁴ KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. s. 268.

⁵⁵ JANIŠ, K.; KRAUS, B.; VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky*. s. 53.

pojetí, dle toho, jak tento pojem definoval Vladimír Jůva. Hlavním důvodem také je fakt, že „*tyto pedagogické principy mají obecnou platnost v celém poli výchovně vzdělávacího působení na mládež i dospělé. V jednotlivých pedagogických situacích se pak adekvátně modifikují ve shodě se sledovanými výchovně vzdělávacími záměry, s profilem účastníků pedagogického procesu i s podmínkami, za kterých se daná pedagogická činnost uskutečňuje. Jakékoliv výchovně vzdělávací působení v oblasti školské i mimoškolské – ať již jde o výchovu na kterémkoliv stupni školy, nebo o výchovu v kterékoliv kulturní instituci, společenské organizaci, nebo prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků – je jak ve své koncepci, tak ve své realizaci vázáno těmito principy...*“.⁵⁶ Vycházeje z tohoto tvrzení můžu konstatovat, že pedagogické principy mohou zasahovat i do práce s mládeží v Církvi KS. Do jaké míry, to je otázka jiná (viz kapitola 3).

2.2 Vývoj pedagogických principů

Již v dobách antiky lidé jako Platón, Aristoteles nebo Marcus Fabius Quintilianus⁵⁷ formulovali požadavky na soustavnost výchovné práce, aktivnost vychovávaného jedince při vyučování nebo na přiměřenost obsahu, forem a také metod výchovně vzdělávacích činností vzhledem k možnostem jedince. V renesanci se tyto požadavky jen utvrdily a důraz byl kladen na požadavek názornosti výchovně vzdělávací práce a na požadavek jedincovy aktivity a samostatnosti. Těmto požadavkům se věnovali Francois Rabelais a Tommaso Campanella.⁵⁸ Požadavkům samostatného poznávání, samostatného posuzování a samostatné tvůrčí činnosti, se věnovali v době renesance Vittorino da Feltre, Michel de Montaigne nebo Francis Bacon,⁵⁹ „*aniž ovšem mohli tyto principy hlouběji prosadit v praxi, která byla po staletí poznamenána verbalismem, dogmatismem a úmorným memorováním předepsaného učiva*“.⁶⁰

Byl to až Jan Amos Komenský, jenž se otázce pedagogických principů podrobně věnoval. Jedním z nejdůležitějších principů pro něj byl princip názornosti, jako další

⁵⁶ JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 75.

⁵⁷ Srov. PLATÓN podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 76

⁵⁸ Srov. CAMPANELLA podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 76

⁵⁹ Srov. BACON, F. podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 76.

⁶⁰ JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 76.

vytyčil systematicčnost, aktivnost, přiměřenost a jiné.⁶¹ „Komenský se zabýval téměř všemi pedagogickými principy, které řeší současná pedagogika.“⁶²

Novodobější pojednání o pedagogických principech se věnovala pouze některým z pedagogických principů, a jak Vladimír Jůva tvrdí, není to adekvátní přístup, neb pedagogické principy je potřeba brát neizolovaně, i přestože každý jednotlivě je správný.⁶³ Příkladem může být Jean Jacques Rousseau,⁶⁴ který tímto přístupem téměř vytvořil východisko pro pedagogický individualismus a subjektivismus, protože se zaměřil pouze na přirozenost a svobodu výchovy a na osobní zkušenost vychovávaného. Johann Heinrich Pestalozzi⁶⁵ na tento nedostatek reagoval a zdůrazněním principu soustavnosti se navrátil k pojetí Komenského. Pestalozzi se mimo jiné zasloužil o přidání principu výchovného vyučování. Na Pestalozziho navázal například Johann Friedrich Herbart nebo Adolf Diesterweg⁶⁶. A právě Diesterweg se zasloužil v německé pedagogice o podrobné rozpracování pedagogických principů a přispěl několika dalšími zásadami.⁶⁷ Mezi pedagogické principy, kterými se Diesterweg především zabýval, patří princip výchovy ve shodě s přírodou, princip výchovy ve shodě s kulturou a princip samostatnosti.⁶⁸

Za podstatné považují také zmínit Konstantina Dimitrijeviče Ušinského a Lva Nikolajeviče Tolstého, kteří se v 19. století pedagogickým principům podrobně věnovali. „Ušinskij kriticky rozebral západní pedagogiku své doby, její charakteristické tendence a na tomto základě se pokusil formulovat základní principy úspěšné výchovy.“⁶⁹ Především se zaměřil na princip přiměřenosti výchovy, soustavnosti, názornosti, aktivnosti, samostatnosti a trvalosti atd. Tolstoj oproti tomu přispěl zaměřením se na aktivitu a tvořivost jedince v pedagogickém procesu.⁷⁰

Jedním z problémů anglosaské pedagogiky bylo odtržení výchovy od běžného života. Tento stav kritizoval Herbert Spencer.⁷¹ Toto pojetí postrádalo spojení výchovy

⁶¹ Srov. KOMENSKÝ, J.A. *Didaktika velká*. s. 100–138.

⁶² SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 121.

⁶³ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 76.

⁶⁴ Srov. ROUSSEAU podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 76

⁶⁵ Srov. PESTALOZZI podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁶⁶ Srov. DIESTERWEG podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁶⁷ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁶⁸ Srov. SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 122.

⁶⁹ Srov. UŠINSKIJ podle JŮVA, Vladimír. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁷⁰ Srov. TOLSTOJ podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁷¹ Srov. SPENCER podle JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

a základních sociálních funkcí, které má jedinec ve společnosti plnit.⁷² Na Herberta Spencera navázal John Dewey, který upřednostnil princip aktivity a samostatnosti, jakož i spojení se životem před systematickostí.⁷³

S novým stoletím byly objeveny nové aspekty již klasických pedagogických principů. Pedagogický reformismus, alternativní pedagogika, existencialistická pedagogika a postmodernismus se ve dvacátém století střídají a navzájem doplňují. Klíčový pro tyto směry byl princip aktivity, a to aktivizace intelektu, citové a volní stránky, stejně jako rozvoj iniciativnosti, samostatnosti a tvořivosti.⁷⁴

2.3 Základní pedagogické principy

Nyní se zaměřím na jednotlivé pedagogické principy. Přestože jde o ty nejobecnější pedagogické principy, často v jejich vymezení panuje neshoda. Jak vyplývá z kapitoly 2.2, ve formulaci pedagogických principů se mnohdy odrážela kultura dané doby. Juraj Kalnický tvrdí, že *„podobně jako cíle výchovy i principy podléhají společenským změnám, názorům a konvencím, jsou odrazem aktuálních společenských podmínek.“*⁷⁵ Nicméně, již zmíněný, například Jan Amos Komenský tyto principy formuloval takovým způsobem, že ještě dnes jsou stále aktuální.

Vladimír Jůva tvrdí, že lze vybrat a uspořádat základní pedagogické principy tak, aby zobrazovaly hlavní rysy pedagogických procesů.⁷⁶ Pro účely této práce budu za základní pedagogické principy považovat ty, na kterých se shoduje hned několik současných autorů. Mezi ně patří Vladimír Jůva, Bedřich Hájek, Břetislav Hofbauer a Jiřina Pávková, Josef Malach, Jarmila Svobodová a Bohumíra Šmahelová nebo Lenka Gulová.

Základními pedagogickými principy jsou:

- princip cílevědomosti
- princip soustavnosti
- princip názornosti
- princip aktivity
- princip přiměřenosti

⁷² Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁷³ Srov. DEWEY podle SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 122.

⁷⁴ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 77.

⁷⁵ KALNICKÝ, J. *Základy pedagogiky I*. s. 79.

⁷⁶ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 78.

- princip trvalosti
- princip jednotného pedagogického působení
- princip emocionálnosti

Uvedené pedagogické principy jsou podrobněji vyloženy v následujících podkapitolách.

2.3.1 Princip cílevědomosti

Princip cílevědomosti vychází ze základní vlastnosti výchovy, tj. cílevědomého a záměrného působení na jedince nebo sociální skupinu. *„Neujasní-li si pedagog od počátku, čeho chce dosáhnout, tj. které vědomosti chce sdělit, které dovednosti a návyky chce vycvičit a které postoje, zájmy a potřeby chce navodit, a nezdůvodní-li si zároveň, proč tyto kvality sleduje, které individuální i společenské potřeby jimi zajišťuje, ztrácí celá, často namáhavá pedagogická práce i veškeré úsilí vychovávaného jedince smysl a význam. Kde není přesně vytyčených konečných i dílčích cílů, kde chybí jejich motivace, je jakákoliv pedagogická činnost od počátku málo účinná.“*⁷⁷

2.3.2 Princip soustavnosti

Důvodů pro důležitost a také obecnost principu soustavnosti je několik. Ať už výchova probíhá v té nejorganizovanější formě, tj. vzdělávání, nebo nikoliv, období jejího průběhu je velmi dlouhé.⁷⁸ Nutností je tedy logicky uspořádat informace, pro lepší zapamatování a pochopení. Z principu soustavnosti vyplývají podle Vladimíra Jůvy následující požadavky pro koncepci i činnost každé výchovně vzdělávací instituce. Jsou to:

- *„vytvořit zdůvodněný systém vyučovacích předmětů, vzájemně na sebe navazujících a mezi sebou koordinovaných, zakotvených v učebním plánu;*
- *vybrat a systematizovat potřebné učivo, stanovit jeho normy v učebních osnovách a rozpracovat je v učebnicích a dalších pomůckách;*
- *zajistit systematický pracovní režim pedagogické instituce, pravidelnou návštěvu výuky, soustavu ročníků a vyučovacích hodin, harmonický rozvrh hodin atd.;*
- *dosáhnout systematického pracovního postupu ve výuce každého předmětu a jeho návaznosti a koordinaci s jinými předměty.“*⁷⁹

⁷⁷ JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 78.

⁷⁸ Srov. MALACH, J. *Základy pedagogiky*. s. 71.

⁷⁹ JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 78.

V případě, že se na tyto požadavky nebere ohled, dochází ke snížení efektivity výchovně vzdělávacího působení.⁸⁰

2.3.3 Princip názornosti

Princip názornosti je požadavkem, aby se v pedagogickém procesu vycházelo ze smyslového nazírání předmětů a jevů, jež ve skutečnosti probíhají a také z jejich obrazů, tj. přímý názor. Dále pak, aby se vycházelo ze stávajících představ a zkušeností vychovávaného jedince, tj. nepřímý názor, a zároveň rozvíjet jeho nazírací a představovací schopnosti. V praxi tento princip lze uplatnit v různých formách, například jako nazírání předmětů a jevů v podmínkách dané situace, nazírání trojrozměrných a dvojrozměrných pomůcek, motorická názornost a další.⁸¹

Josef Malach ještě dodává, že se tento princip také uplatňuje při jedincově pozorování a uvědomování si způsobů chování dospělého, což vede k vytvoření modelu svého vlastního chování, kterým se pak jedinec řídí.⁸²

2.3.4 Princip aktivity

V rámci principu aktivity se uplatňuje požadavek vycházet ze samostatné činnosti jedince, aktivizovat jeho poznávací, citové a volní procesy. Vycházet z jeho zájmu a nasměrovat jej správnou motivací a v neposlední řadě vést jedince k praktickému využití získaných znalostí a dovedností. V dnešní době je kladen důraz na to, aby byl rozvíjen tvůrčí přístup jedince ke skutečnosti.⁸³

Josef Malach ještě dodává, že se tento princip uplatňuje rovněž v tzv. aktivizujících didaktických metodách v nichž se tento princip uplatňuje. Tyto metody se využívají například ve výchově a vzdělávání dospělých nebo na vyšších stupních škol.⁸⁴

2.3.5 Princip přiměřenosti

Princip přiměřenosti je požadavkem, aby cíl, obsah, formy, metody a prostředky výchovy a vzdělávání byly přizpůsobeny věku, stávajícím znalostem a dovednostem jedince. Z toho také vyplývá několik dalších požadavků.⁸⁵ Například zachování základního pravidla pedagogického postupu: „od blízkého k vzdálenému, od známého

⁸⁰ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 79.

⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 80.

⁸² Srov. MALACH, J. *Základy pedagogiky*. s. 71.

⁸³ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 79.

⁸⁴ Srov. MALACH, J. *Základy pedagogiky*. s. 71.

⁸⁵ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 82.

k neznámému, od konkrétního k abstraktnímu, od snadného a jednoduchého k obtížnějšímu a složitějšímu.“⁸⁶ Pedagog by měl také velmi dobře vědět, na jaké úrovni jsou dosavadní vědomosti a schopnosti jedinců, jaké jsou jejich zájmy, postoje a potřeby.⁸⁷

2.3.6 Princip trvalosti

Princip trvalosti je požadavkem, aby si jedinec své již jednou osvojené vědomosti, schopnosti, ale i zájmy a postoje trvale přisvojil. Tento princip do jisté míry podmiňují principy systematičnosti, aktivity, názornosti a uvědomělosti. Tyto principy společně s principem trvalosti do značné míry ovlivňují produktivitu výchovného působení, nicméně samy jsou ovlivňovány například individuálním pracovním tempem, nebo zvolením základního učiva.⁸⁸

Josef Malach ještě doplňuje, že tento princip je v praxi zajišťován kvalitním osvojováním nových poznatků, činností i způsobu chování a také vyvíjením úsilí proti zapomínání. Prostředkem k trvalému osvojení je opakované cvičení, tj. aplikace již osvojených poznatků a také spojení činnosti s emocemi, neboť informace spojené s výraznými emocemi jsou na dlouhou dobu nezapomenutelné.⁸⁹

2.3.7 Princip jednotného pedagogického působení

Ať už výchova probíhá ve škole, nebo v rodině, čím větší je jednota mezi učiteli, vychovateli a rodiči, tím úspěšnější a efektivnější výchova bude. Překážka úspěšné výchovy vyvstane často tam, kde jednotliví vychovatelé působí proti sobě a jejich postupy jsou nejednotné. Do jisté míry se princip jednotného pedagogického působení projevuje také ve spolupráci školy s rodiči.⁹⁰

2.3.8 Princip emocionálnosti

Princip emocionálnosti je požadavkem na vzbuzování příjemných citových prožitků při výchově u vychovávaného jedince a také na vytvoření trvale radostné atmosféry. Důvodem, proč je tento princip tak důležitý, je skutečnost, že radost při jakékoliv činnosti zlepšuje výkon a usnadňuje poznávací procesy. Naopak strach má na jedince

⁸⁶ JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 82.

⁸⁷ Srov. SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 124.

⁸⁸ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 81.

⁸⁹ Srov. MALACH, J. *Základy pedagogiky*. s. 72.

⁹⁰ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 83.

opačný vliv. Tento princip zasahuje do mnoha oblastí pedagogického procesu, jako je prostředí výchovy, působení vychovatelů, forma učební látky a výchovné metody.⁹¹

2.4 Další pedagogické principy

Pedagogické principy do značné míry odráží také potřeby současné praxe, proto se o nich stále vedou diskuse, a přesto že se jedná o základní ustanovení, kterými je ovlivněna efektivita výchovy a vzdělávání, stále se přidávají nové.⁹² Některé přetrvávají již řadu let, jak jsem již zmínil v kapitole 2.3. Nyní se podívám na některé pedagogické principy, jež nejsou tak často uváděny, a které přesto někteří současní autoři považují za základní. Například Vladimír Jůva k základním pedagogickým principům ještě přiřazuje princip uvědomělosti. Dále jde o princip individuálního přístupu, princip úcty ke každému člověku, princip demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným, princip opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného a princip všestrannosti.

2.4.1 Princip uvědomělosti

Princip uvědomělosti je požadavkem, aby probírané látce a kladeným nárokům, jedinec porozuměl na tolik, že si dané učivo bude schopen přesně představit v daných pojmech, soudech a úsudcích. Dále pak je jedinec schopen promýšlet dané jevy a dokáže své získané vědomosti správně jazykově vyjadřovat. V neposlední řadě by měl pochopit úlohu získaných vědomostí a dovedností a správným způsobem je poté v praxi použít. Pomocí tohoto principu se snaží pedagogové vyloučit mechanické memorování bez hlubšího porozumění.⁹³

2.4.2 Princip individuálního přístupu

Princip individuálního přístupu se uplatňuje spíše ve školním prostředí, nicméně je do jisté míry součástí již zmíněného principu přiměřenosti. Faktem je, že každý člověk má své specifické vlastnosti, a to jak fyzické, tak mentální, specifické poznávací schopnosti, citové prožívání, zájmy, ale také úroveň vědomostí a znalostí. Proto je potřeba k těmto specifickým přihlížet.⁹⁴

⁹¹ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 82–83.

⁹² Srov. SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 122.

⁹³ Srov. JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. s. 80.

⁹⁴ Srov. MALACH, J. *Základy pedagogiky*. s. 73.

2.4.3 Princip úcty ke každému člověku

Princip úcty k člověku je požadavkem přístupu ke každému jedinci s úctou a vážností bez výjimek. Je potřeba ke každému přistupovat bez rozdílu a tímto přístupem vést vychovávané k sebeúctě a k minimalizaci sebepodceňování.⁹⁵

2.4.4 Princip demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným

Princip demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným se týká samotného vztahu pedagoga a vychovávaného, který by měl být založen na vzájemné důvěře a empatii. Není to pouze pedagog, kdo uskutečňuje svůj plán, ale možnost projevu a podílení se na rozhodování je za určitých pravidel také na straně vychovávaného.⁹⁶

2.4.5 Princip opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného

Princip opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného znamená pro vychovatele, aby cíleně hledal v každém z vychovávaných jedinců jejich kladné stránky a pozitivní vlastnosti a zároveň na těchto vlastnostech při výchově stavěl. K uskutečnění tohoto principu je nutné, aby vychovatel určitým způsobem trávil čas s vychovávaným i neformálně.⁹⁷

2.5 Specifické principy výchovy ve volném čase

Jak již bylo zmíněno, i pedagogika volného času má své specifické principy, které ovlivňují efektivitu výchovného působení. Mimo platnost obecných pedagogických principů se v této oblasti výchovy uplatňují tyto principy:

- princip pedagogického ovlivňování volného času
- princip jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování
- princip dobrovolnosti
- princip seberealizace
- princip pestrosti a přitažlivosti činností
- princip odpočinkového a rekreačního zaměření
- princip zájmovosti a zajímavosti
- princip citlivosti a citovosti
- princip orientace na sociální kontakt

⁹⁵ Srov. SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. s. 125.

⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 125.

⁹⁷ Srov. Tamtéž, s. 125.

- princip kvality a evaluace⁹⁸

K těmto principům přidávají někteří autoři (například Stanislav Bendl) ještě princip aktivity a další, avšak o těchto jsem již pojednal v základních principech (viz kapitola 2.3).

2.5.1 Princip pedagogického ovlivňování volného času

Princip pedagogického ovlivňování volného času je požadavkem na citlivé pedagogické vedení k rozumnému využívání volného času. Nabídkou prostředí, činností, pomůcek, hraček a také vlastní aktivitou, může pedagog ovlivnit náplň volného času vychovávaného.⁹⁹

2.5.2 Princip jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování

Princip jednoty a specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování je požadavkem na jednotný obecný cíl, jak oblasti vyučování, tak oblasti výchovy mimo vyučování. Tímto cílem by měl být rozvoj osobnosti dítěte. Obě oblasti (formální i neformální) mají své specifické prostředky, jakými je tento cíl naplňován.¹⁰⁰

2.5.3 Princip dobrovolnosti

Princip dobrovolnosti je požadavkem na dobrovolnou účast například na zájmových činnostech. Tento princip je nedílnou součástí výchovy ve volném čase, ačkoliv je do jisté míry omezen. Pedagog nemůže účastníky do činností nutit, ale může je motivovat. Pro tento princip je důležité znát potřeby, zájmy a schopnosti účastníků. Samozřejmě se nevztahuje na zásady bezpečnosti a hygieny a další zásady, které se musí respektovat při jakékoliv činnosti, a jejichž nedodržování by mohlo vést k fatálním následkům.¹⁰¹

2.5.4 Princip seberealizace

Princip seberealizace je požadavkem na nutnost zařazení takových aktivit, při kterých bude moci účastník uplatnit své specifické vlohy a dovednosti. V tomto případě, může úspěchu docílit i dítě, které ve školní výuce není úspěšné.¹⁰²

⁹⁸ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 76.

⁹⁹ Srov. Tamtéž, s. 77.

¹⁰⁰ Srov. BENDL, S. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. s. 129.

¹⁰¹ Srov. Tamtéž, s. 128.

¹⁰² Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 78.

2.5.5 Princip pestrosti a přitažlivosti činností

Princip pestrosti a přitažlivosti se soustředí na samotné metody, formy a obsah práce, při níž je důležité střídat různé druhy činností, aby docházelo k odstraňování únavy a regeneraci duševní i fyzické síly.¹⁰³

2.5.6 Princip odpočinkového a rekreačního zaměření

Princip odpočinkového a rekreačního zaměření je úzce spojený s principem pestrosti a přitažlivosti, neboť klade požadavek právě na zařazení činností, které umožní odstranění únavy a regeneraci duševní i fyzické síly.¹⁰⁴

2.5.7 Princip zájmovosti a zajímavosti

Princip zájmovosti a zajímavosti je požadavkem, aby zájmové činnosti, odpovídaly zájmům účastníků. Zájmové činnosti jsou jednou z podstatných oblastí výchovy mimo vyučování.¹⁰⁵

2.5.8 Princip citlivosti a citovosti

Princip citlivosti a citovosti je požadavkem, aby pedagog usiloval o zvýšenou citlivost při vedení a motivování činnosti, jelikož při tom působí hlavně na emocionalitu účastníka. Rovněž je zde kladen požadavek na to, aby činnosti vytvářely především kladné emocionální zážitky.¹⁰⁶

2.5.9 Princip orientace na sociální kontakt

Princip orientace na sociální kontakt upozorňuje na důležitost a vliv vztahů v sociálních skupinách. Volnočasové aktivity umožňují jejím účastníkům, navazovat nové vztahy.¹⁰⁷

2.5.10 Princip kvality a evaluace

Princip kvality a evaluace je požadavkem, kladeným na nutnost sebereflexe pedagoga či vzdělávacího zařízení. Tímto způsobem lze zjistit, zda dochází k naplňování cílů, a jaké jsou výsledky činností.¹⁰⁸

¹⁰³ Srov. BENDL, S. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. s. 129.

¹⁰⁴ Srov. Tamtéž. s. 129.

¹⁰⁵ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 78.

¹⁰⁶ Srov. Tamtéž. s. 78.

¹⁰⁷ Srov. BENDL, S. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. s. 129.

¹⁰⁸ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 79.

Stejně jako je tomu se základními pedagogickými principy, tak i v tomto případě jsou stále přidávány další specifické principy výchovy ve volném čase (například princip efektivity).¹⁰⁹

¹⁰⁹ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 78.

3 Aplikovatelnost pedagogických principů při práci s mládeží v Církvi KS

3.1 Specifika práce s mládeží v Církvi KS a výchovy ve volném čase a jejich vzájemné porovnání

Lze předpokládat, že principy, které se dají aplikovat při výchově ve volném čase, jsou aplikovatelné také při výchově probíhající v práci s mládeží v Církvi KS. Tento předpoklad však není tak jasný, jak se může zdát, protože práce s mládeží v Církvi KS má některá specifika, se kterými výchova ve volném čase v obecné rovině nepočítá. Než pojednám o aplikovatelnosti pedagogických principů v práci s mládeží v Církvi KS, zaměřím se důkladněji na její specifika, jak jsem již nastínil v kapitolách o neformální výchově a také o pastorači (kapitoly 1.4.2 a 1.4.3). Porovnáám nyní, v čem jsou specifika práce s mládeží v Církvi KS totožná se specifiky výchovy ve volném čase a čím se liší.

Jiřina Pávková tvrdí, že specifika výchovy ve volném čase se projevují zejména v oblasti cílů, podmínek a pedagogických prostředků.¹¹⁰ Specifičnost cílů výchovy ve volném čase lze nahlížet u obecných i dílčích výchovných cílů. Obecné cíle výchovy ve volném čase lze formulovat takto: „*naučit jedince hospodařit s volným časem, rozumně ho využívat, reálně oceňovat volný čas jako významnou hodnotu.*“¹¹¹ Dílčí cíle, vycházející z této formulace obecných cílů, mohou potom být například: „*naučit vychovávané odpočívat a rekreovat se, rozvíjet jejich zájmy a specifické schopnosti, uspokojovat a kultivovat jejich potřeby, naučit je vhodně si uspořádat režim dne, vést je ke zdravému životnímu stylu, podporovat myšlenku celoživotního vzdělávání.*“¹¹²

Dalším specifickým rysem jsou podmínky výchovy ve volném čase, které lze dělit na podmínky vnitřní a vnější. Vnitřní podmínky zahrnují například potřebné množství příležitostí pro vychovatele k respektování a rozvíjení individuálních znaků osobnosti vychovávaných, a to především zájmů, schopností a také potřeb. S tím souvisí věkové zvláštnosti vychovávaných. Znalost těchto zvláštností je pro vychovatele důležitá a podmiňuje výchovu ve volném čase, neboť vychovatel pracuje s lidmi různého věku. Vnější podmínky zahrnují prostředí, prostory a vybavení pro výchovu ve volném čase.

¹¹⁰ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 70.

¹¹¹ Tamtéž, s. 73.

¹¹² Tamtéž, s. 73.

Prostředí, ve kterém výchova probíhá, není stálé, a prostory a vybavení se liší podle typu výchovného zařízení.¹¹³

Za výchovné prostředky, kterých vychovatel využívá k dosažení výchovných cílů, lze v nejširším pojetí považovat: činitele výchovy, její obsah, metody, formy, stejně jako materiální prostředky. Činiteli výchovy lze rozumět působení rodiny nebo školy. Obsah výchovy se může lišit podle typů zařízení. Vychovatel, který vychovává ve volném čase, vychází při stanovování obsahu výchovy z vytyčených cílů a také z přání a potřeb vychovávaných.¹¹⁴ Výchovné metody a formy, kterých se při výchově ve volném čase využívá bývají děleny různými způsoby. Nejčastěji se lze setkat s rozdělením metod na slovní, názorné a praktické. Mezi nejčastěji používané výchovné formy patří hry, soutěže, vycházky, exkurze a schůzky zájmových útvarů a oddílů. Mezi žádoucí formy práce patří především malé skupiny s důrazem na individuální přístup k vychovávaným.¹¹⁵ Mezi významné materiální prostředky, které ovlivňují výchovu ve volném čase, lze zařadit prostory a jejich vybavení. Tyto prostředky mají odpovídat výchovným záměrům jednotlivých zařízení. Výchovné prostředí by mělo odpovídat věku vychovávaných, prováděným činnostem a délce pobytu vychovávaných.¹¹⁶

Výchova ve volném čase se zaměřuje především na záměrné a cílevědomé utváření životního stylu, jehož součástí je právě volný čas. Životní styl zahrnuje především uspořádání materiálních a sociálních podmínek, jejich aktivní ovlivňování a využívání, hodnotovou orientaci člověka a jeho jednání.¹¹⁷

Jak je to se specifiky práce s mládeží v Církvi KS? Co se týká cíle práce s mládeží v Církvi KS, je do značné míry totožný s cíli výchovy ve volném čase. Cíl práce s mládeží (viz kapitola 1.4.1) se projevuje v každé oblasti života, tzn. také v oblasti volného času. Následování Ježíše Krista je totiž podle Církve KS celoživotní záležitostí, která se projevuje prakticky ve všem.

Výše zmíněné podmínky výchovy ve volném čase mají své uplatnění také při práci s mládeží v Církvi KS, pokud tedy nahlížíme na všechny aktivity, které Církev KS provádí. Čas věnovaný k respektování a individuálnímu rozvoji vychovávaných je zcela namístě. Některé aktivity jsou zaměřené právě na individuální přístup ke každému

¹¹³ HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 73.

¹¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 74.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 75.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 75.

¹¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 69.

mládežníkovi. Znalosti věkových zvláštností vychovávaných jsou v Církvi KS rovněž zohledňovány, už jen proto, že je mládež Církve KS věkově rozdělena (viz kapitola 1.4.). Nejedná se však o stěžejní bod, na kterém by všechny sbory Církve KS stavěly. Do jaké míry vedoucí mládeže přihlíží k věkovým zvláštnostem mládežníků, je pouze na jeho uvážení.

Obsah výchovy v Církvi KS vychází také z vytyčených cílů práce s mládeží a často je situovaný k aktuálním potřebám mládežníků s cílem jejich postupného rozvoje. Do značné míry je stanovování obsahu výchovy v Církvi KS ovlivněno konkrétním vedením Ducha svatého (viz kapitola 1.4.1).

Metody a formy práce s mládeží se mohou v jednotlivých sborech Církve KS lišit, ale pokud zde opět uvedeme jako příklad pražský sbor, tak se metody výchovy ve volném čase objevují i při práci s mládeží v Církvi KS, a to všechny výše zmíněné.

Jako poslední z podobných specifik výchovy ve volném čase a práce s mládeží v Církvi KS uvedu materiální prostředky a jejich vybavení. Tento aspekt je ovlivněn individuálním přístupem každého vedoucího mládeže. Církev KS nemá nikde stanoveno, jak by například měla vypadat místnost pro setkávání mládeže. Přesto je však brán ohled na budování vzájemných vztahů, s čímž souvisí i utváření adekvátního prostředí, ve kterém se tyto vztahy budují. Není to tedy podstatný znak, ale obvykle jsou prostory pro práci s mládeží v Církvi KS vedeny a uzpůsobeny jako prostředí klubovny.

Jedním z rysů, kterým se výchova při práci s mládeží v Církvi KS liší od běžné výchovy ve volném čase, jsou právě vzájemné vztahy mezi mládežníky a vztahy mládežníků k vedoucím mládeže. Podle hodnoty Církve KS č. 7 (viz kapitola 1.3.) je zřejmé, že pevné a hluboké vztahy jsou důležitou součástí života Církve KS, a toto smýšlení se projevuje také v práci s mládeží. Základem smýšlení o vzájemných vztazích členů je pojetí církve jako takové. Církev KS vychází z přesvědčení uvedeného v Bibli, že církev je Boží rodina.¹¹⁸ Pro Církev KS se totiž každý, kdo se rozhodne následovat Ježíše Krista, stává bratrem nebo sestrou v Kristu. Církev KS vychází z několika biblických pasáží, kde například apoštol Pavel často nazývá křesťany, kterým píše, bratry nebo sestrami a vyzývá je, aby pokládali jeden druhého za přednějšího než sebe.¹¹⁹ Pro roli vedoucího mládeže v Církvi KS jsou právě vztahy s mládežníky velmi podstatné. Jim Burns o vztazích v práci s mládeží píše: „*existuje jedna věc, kterou nemůže mladým lidem poskytnout televize ani nikdo z těch, kdo usilují o jejich zájem:*

¹¹⁸ Srov. *Bible: český studijní překlad*. Ef 2,19–22.

¹¹⁹ Srov. Tamtéž, Fp 2,3; 1Te 1,4.

*opravdový vztah ‚z masa a kostí‘. Mladí lidé odpoví tomu, kdo se o ně opravdu zajímá a je ochoten s nimi trávit čas. Vztahy jsou klíčem k efektivní práci s mládeží. Nejlepší programy zklamou a nejzajímavější osnovy nikdy neuspějí, jestliže na prvním místě v práci s mládeží nebude budování pevných, povzbudivých a kladných vztahů s mladými lidmi.“*¹²⁰ Pohled Církve KS na vzájemné vztahy staví vedoucího mládeže do pozice nikoliv (jen) kamaráda, (jen) rodiče nebo (jen) vedoucího, ale bratra a sestry. Takový typ vztahů je dle mého názoru výjimečný a v běžné výchově ve volném čase se nevyskytuje.

Role vedoucího mládeže jakožto vychovatele je specifická, byť i ve výchově ve volném čase jsou vzájemné vztahy klíčovým prvkem, který má na úspěšnost výchovy velký vliv.¹²¹ Pro práci s mládeží v Církvi KS je specifickým především její duchovní rozměr, který je neoddělitelnou součástí prakticky každé činnosti a aktivity, kterou Církev KS uskutečňuje.

Hlavním rysem, který odlišuje výchovu v Církvi KS od běžné výchovy ve volném čase, je působení Boha v životě člověka. Podle Církve KS ovlivňuje Bůh jak vedoucího mládeže, tak mládežníky a prakticky celý proces výchovy, včetně působení církve vůbec (viz kapitoly 1.4.1 a 1.4.2).

Vzhledem k tomu, že práci s mládeží v Církvi KS lze považovat za výchovu ve volném čase, byť je třeba zohlednit duchovní rozměr této práce, dá se předpokládat, že také aplikovatelnost pedagogických principů (uvedených v kapitole 2) bude vykazovat značnou, nebo dokonce úplnou shodu. Jestli tomu tak je, se zabývá následující kapitola.

3.2 Pedagogické principy aplikovatelné při práci s mládeží v Církvi KS

Jak jsem již uvedl v kapitole 1.4., Církev KS nemá zformulované zásady, které by práci s mládeží sjednocovaly celorepublikově, nicméně každý vedoucí mládeže, by měl vycházet z hodnot Církve KS (viz kapitola 1.3.) a z Božího slova, kterým je Bible. Pokud při práci s mládeží vychází z jiných zdrojů (může jít o křesťanskou literaturu, teologická pojednání, články vedoucích představitelů církve apod.), pak by tyto svým obsahem a zprostředkovaným učením měly být vždy v souladu s Biblií.

¹²⁰ BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. s. 14.

¹²¹ Srov. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. s. 112.

3.2.1 Aplikovatelnost základních pedagogických principů

Princip cílevědomosti

Hlavní cíl práce s mládeží a také ostatních činností Církve KS má svůj základ v Bibli, jak již bylo zmíněno (viz kapitola 1.4.1). Na každé setkání mládeže se vedoucí připravuje a zvažuje, co chce mládežníkům předat (stanovuje si cíl). Vedoucí mládeže si také promýšlí, čeho chce s mládežníky dosáhnout za rok (stanovuje si dlouhodobý cíl) a v souladu s tím si formuluje cíle jednotlivých setkání. Samozřejmě je proces stanovování cílů ovlivněn intenzitou, s jakou vedoucí mládeže s cíli pracuje. Tento faktor je však dle mého názoru přítomen i v běžné výchově a vzdělávání. Princip cílevědomosti je tedy v Církvi KS aplikovatelný.

Princip soustavnosti

Princip soustavnosti je zaměřený na předávané informace, týká se tak hlavně krátkých zamyšlení, která jsou nejčastější činností na setkáních mládeže. Tato zamyšlení často vychází z určité křesťanské knihy (například *Základy křesťanského života* od Dereka Prince¹²²), kde jsou informace systematicky strukturovány a navazují na sebe. Nicméně druhy témat, která se na setkáních mládeže probírají, jsou velmi různorodá, protože se jedná o témata ze života.¹²³ Vedoucí mládeže vychází při stanovování témat z aktuálních potřeb účastníků. Stejně tak je při výběru témat veden Duchem svatým (viz kapitoly 1.2 a 1.4.1). Princip soustavnosti je tedy v Církvi KS aplikovatelný.

Princip názornosti

V případě práce s mládeží v Církvi KS jde o věkovou skupinu od 12 do 25 let (viz kapitola 1.4), z čehož vyplývá, že princip názornosti se neváže bezprostředně na používání názorných pomůcek, ale spíše na vedoucího, který je pro mládežníky názorným příkladem svými postoji, jednáním apod. Názorné pomůcky tedy nejsou nezbytně nutné (viz kapitola 2.3.3). Důvodem je vyspělost mládežníků spojená s věkovou kategorií, do které mládežníci spadají. V Bibli je napsáno: „*Nikdo ať tebou nepohrdá pro tvé mládí, ale těm, kdo věří, buď vzorem v řeči, v chování, v lásce, v Duchu, ve víře, v čistotě.*“¹²⁴ Lze tedy konstatovat, že i tento princip je v Církvi KS aplikovatelný, ale spíše v pojetí Josefa Malacha (jak bylo uvedeno v kapitole 2.3.3).

¹²² PRINCE, D. *Základy křesťanského života*. Kontakt cz, s.r.o., 2006.

¹²³ Srov. BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. s. 145–146.

¹²⁴ *Bible: český studijní překlad*. 1Tm 4,12.

Princip aktivity

Vedoucí mládeže může mládežníkům zprostředkovat informace, být jim vzorem, ale jestli, jak a do jaké míry bude mládežník aktivně budovat svůj osobní vztah s Bohem, závisí zcela na uvážení každého mládežníka. Proto se také vedoucí mládeže snaží dát mládežníkům prostor i při společných setkáních, aby mohli sdílet své zkušenosti, klást otázky atd. Práce s mládeží s cílem činit z nich učedníky nespočívá primárně v učení se nazpaměť to, co uvádí různé příručky, ale naopak jde o dlouhodobý proces, který povzbuzuje lidi, konkrétně mládežníky, aby to, co dostali od Boha, předali ostatním.¹²⁵ Princip aktivity je tedy v Církvi KS aplikovatelný.

Princip přiměřenosti

Princip přiměřenosti má v Církvi KS místo nejen při práci s mládeží, ale ve všech ostatních aktivitách Církve KS, kde se uskutečňuje vyučování. V Bibli je zmíněno, aby se každý křesťan snažil růst do dospělého člověka v Kristu¹²⁶, a že čtení Bible je jako jíst pokrm, přičemž stejně jako malé děti potřebují jemnější stravu, tak noví křesťané potřebují méně složité vyučování.¹²⁷ Záleží ale na každém vedoucím, jestli pozoruje mládežníky a ze svého pozorování vyvozuje, co je pro ně přiměřené. Okamžitá duchovní dospělost neexistuje a stejně jako novorozené děti potřebují stálou péči a výživu, tak mladí lidé potřebují totéž. Problém nastává, když se mládežníkům nedostává té správné výživy, kterou ke svému zdravému rozvoji potřebují.¹²⁸ Princip přiměřenosti je tedy v Církvi KS plně aplikovatelný.

Princip trvalosti

Princip trvalosti je jedním z velmi často uplatňovaných principů v Církvi KS. V práci s mládeží v Církvi KS nejde pouze o osvojování znalostí a dovedností, jde o to, aby každý mladý křesťan rozvíjel svůj trvalý vztah s Bohem. S tímto souvisí i princip aktivity a princip názornosti (viz výše). V Bibli je psáno: *„Bud'te však těmi, kdo slovo činí, nebud'te pouze posluchači, kteří klamou sami sebe. Neboť jeli někdo posluchačem slov, a ne tím, kdo je činí, ten se podobá muži, který v zrcadle pozoruje svou přirozenou*

¹²⁵ Srov. BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. s. 47.

¹²⁶ Srov. *Bible: český studijní překlad*. Ef 4,13.

¹²⁷ Srov. Tamtéž, 1K 3,1–2.

¹²⁸ Srov. BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. s. 12.

tvář; podíval se totiž na sebe a odešel, a hned zapomněl, jaký byl.“¹²⁹ Princip trvalosti je tedy v Církvi KS plně aplikovatelný.

Princip jednotného pedagogického působení

Stejně jako je to napsané v Bibli: „Každé království samo proti sobě rozdělené pustne a dům rozdělený proti domu padá,“¹³⁰ a podobně je tomu i v práci s mládeží v Církvi KS. Pokud by nebyli ti, kteří organizují a vedou mládež, v jednotě, práce s mládeží by potom nebyla efektivní. Mladí lidé si často všimají, jak se k sobě navzájem vedoucí chovají. Pokud bude mezi týmem vedoucích vzájemná láska, podpora a úcta, tak si toho jistě mládežníci všimnou a zareagují na to.¹³¹ Princip jednotného pedagogického působení je tedy v Církvi KS také plně aplikovatelný.

Princip emocionálnosti

Princip emocionálnosti má při práci s mládeží v Církvi KS své uplatnění. Život s Bohem, jenž je cílem práce s mládeží v Církvi KS, je spojen s radostí ze záchrany, a s radostí být ve společenství s ostatními křesťany. V Bibli je napsáno: „Ač jste ho neviděli, milujete ho; ačkoliv ho ani nyní nevidíte, věříte v něho a jásáte nevýslovnou radostí, plnou slávy, docházejíce cíle své víry, záchrany duší.“¹³² Dále pak: „Radujte se v Pánu vždycky, znovu řeknu: radujte se!“¹³³ Anebo: „Hle, jak je dobré a příjemné, když bratři přebývají pospolu.“¹³⁴ Stejně jako při pedagogické práci obecně, také při práci s mládeží nastane občas situace, kdy musí vedoucí daného mládežníka napomenout, protože může vzniknout značné napětí, nikoliv radostná atmosféra. Vedoucí jsou ovšem přímo v Bibli k takovému jednání povzbuzováni, „Vyzýváme vás, bratři, napomínejte neukázněné, potěšujte malomyslné, ujímejte se slabých, mějte trpělivost se všemi.“¹³⁵

3.2.2 Aplikovatelnost dalších pedagogických principů

Princip uvědomělosti

Jak jsem již zmínil v kapitole 1.4.1, vyučování (krátké zamyšlení jako součást programu při setkání mládeže), které při setkávání mládeže probíhá, má své charakteristické rysy.

¹²⁹ Bible: český studijní překlad. Jk 1,22–24.

¹³⁰ Tamtéž, L 11,17.

¹³¹ Srov. BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. s. 11.

¹³² Bible: český studijní překlad. 1Pt 1,8–9.

¹³³ Tamtéž, Fp 4,4.

¹³⁴ Tamtéž, Ž 133,1.

¹³⁵ Tamtéž, 1Te 5,14.

Vzhledem k tomu, že témata, která se probírají, se týkají do značné míry životů mládežníků, propojení s praktickým uvedením do života je téměř vždy na místě. Tento princip je ale ovlivněn způsobem, jakým vedoucí vyučuje, a zda praktickou stránku do svého vyučování zařazuje. Sama Bible je velmi praktická „*veškeré Písmo je vdechnuté Bohem a je užitečné k učení, k usvědčování, k napravování, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl takový, jaký má být, důkladně vystrojený ke každému dobrému skutku.*“¹³⁶ Princip uvědomělosti je tedy v Církvi KS plně aplikovatelný.

Princip individuálního přístupu

V Bibli je napsáno, že lidé nejsou všichni stejní, každý má specifické obdarování a také že se lidé navzájem potřebují (v kontextu této práce se to tedy týká hlavně křesťanů).¹³⁷ S tímto vědomím se přistupuje k mládežníkům i v Církvi KS. Tento přístup vychází z hodnot Církve KS (viz kapitola 1.3). Princip individuálního přístupu je tedy v Církvi KS aplikovatelný.

Princip úcty ke každému člověku

Církev KS věří, že každý člověk je stvořen Bohem, a proto je hoden úcty (v tom smyslu, že by člověk měl brát ohled na každého jedince, nikoliv ve smyslu uctívání, které patří jen Bohu).¹³⁸ Podle Bible máme v prokazování úcty předcházet jeden druhého.¹³⁹ Proto je tento princip v Církvi KS jistě aplikovatelný.

Princip demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným

Co se týká vzájemné důvěry a empatie mezi vychovávajícím a vychovávaným (viz kapitola 2.4.4), i v práci s mládeží v Církvi KS má tento princip své uplatnění. Co se ale týká části rozhodování, tak Církev KS vychází z Bible, kde stojí že Bůh a jeho Slovo (Bible) jsou hlavní autoritou rozhodující v životě křesťanů a že Bůh v církvi přiděluje různé role různým lidem a s tím spojenou autoritu a zodpovědnost těchto lidí, jimž se ostatní bratři a sestry mají podřizovat (viz kapitola 1.4.3).¹⁴⁰ Tento princip není tedy v Církvi KS z větší části aplikovatelný.

¹³⁶ Bible: český studijní překlad. 2Tm 3,16–17.

¹³⁷ Srov. Tamtéž, 1K 12.

¹³⁸ Srov. Tamtéž, Zj 4,11.

¹³⁹ Srov. Tamtéž, Ř 12,10.

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž, 1K 12,12–31.

Princip opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného

Pro posouzení aplikovatelnosti principu opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného je zásadní otázka, co je myšleno oněmi kladnými vlastnostmi. Pokud kladné vlastnosti vychovávaného představují například nadání či obdarování v určitých činnostech, lze tento princip v Církvi KS plně aplikovat, neboť Církev KS věří, že Bůh stvořil každého člověka s konkrétními obdarováními a má speciální plán pro každého člověka (viz kapitola 1.4.1). Pokud se však kladné vlastnosti vychovávaného týkají charakteru vychovávaného, nelze tento princip v Církvi KS aplikovat, neboť Církev KS věří, že žádný člověk sám od sebe není dobrý, protože nad ním má moc hřích.¹⁴¹ Podle Církve KS potřebuje každý člověk ke svobodě od hříchu a také k tomu, aby mohl být člověk ve své podstatě dobrý, ospravedlnění skrze Ježíše Krista jehož má následovat.¹⁴² V případě, že mládežník již následuje Ježíše Krista, projevuje se Bůh podle Církve KS v jeho charakteru a jednání a vedoucí mládeže v Církvi KS může při výchově stavět nikoliv na kladných vlastnostech mládežníků, ale na vlivu Ježíše Krista v jejich životě (viz kapitola 1.3, hodnota č. 5: růst a proměněné životy). Vzhledem k tomu, že o obdarování člověka různými dovednostmi jsem již pojednal výše v aplikovatelnosti principu individuálního přístupu, principu opírání se o kladné vlastnosti tedy rozumím jako požadavku na vychovatele, aby vyhledával kvality charakteru vychovávaného a následně na nich ve výchově stavěl. Z toho důvodu je tento princip v Církvi KS neaplikovatelný.

3.2.3 Aplikovatelnost specifických principů výchovy ve volném čase

Princip pedagogického ovlivňování volného času

Vzhledem k tomu, že cíl výchovy ve volném čase je obsažen v cíli práce s mládeží v Církvi KS (viz kapitola 3.1), je princip pedagogického ovlivňování volného času aplikovatelný v Církvi KS. Nelze však opominout druhou část tohoto principu (viz kapitola 2.5.1), neboť i nabídka prostředí, činností a také vlastní aktivita vedoucího ovlivňují náplň volného času mládežníků. Pomůcky a hračky ovšem velkou roli v Církvi KS nehrají vzhledem k charakteristice věkové skupiny mládežníků (viz kapitola 2.1).

¹⁴¹ Srov. *Bible: český studijní překlad*. Ř 3,23.

¹⁴² Srov. *Tamtéž*, Ř 3,21–26.

Princip jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování

Pokud porovnáme obecný cíl výchovy a vzdělávání (viz kapitoly 2.5.2) a cíl práce s mládeží v Církvi KS (viz kapitola 1.4.1), tak je nelze ztotožnit, neboť obecný cíl výchovy a vzdělávání nevede k následování Ježíše Krista. Lze spíše tvrdit, že cíl výchovy a vzdělávání je obsažen v cíli práce s mládeží v Církvi KS. Mládežníci, kteří se účastní setkávání mládeže v Církvi KS, se však často setkávají s negativním postojem učitelů ve škole vůči křesťanské víře. Princip jednoty a specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování je tímto negativním postojem pedagogů ovlivněn, a proto nelze tento princip v Církvi KS plně aplikovat, byť naplnění jak cíle výchovy a vzdělávání, tak cíle práce s mládeží v Církvi KS vede k rozvoji osobnosti (viz kapitoly 1.4.1 a 1.4.2).

Princip dobrovolnosti

Jak jsem již zmiňoval v popisu aplikovatelnosti principu aktivity (viz kapitola 3.2.1), každý mládežník je zodpovědný za svůj vztah s Bohem, a proto by bylo i nesmyslné, aby vedoucí mládeže nějakého mládežníka do účasti na setkáních mládeže nutil. Princip dobrovolnosti je v Církvi KS tedy plně aplikovatelný.

Princip seberealizace

S principem seberealizace úzce souvisí princip individuálního přístupu (viz kapitola 3.2.1). I v práci s mládeží v Církvi KS se přihlíží ke konkrétním obdarováním mládežníků, a proto také ne všichni hrají chválu (viz kapitola 1.4.2) nebo ne všichni vyučují (tím je myšleno krátké zamyšlení při setkání mládeže). Vedoucí mládeže vychází z aktuální úrovně rozvoje každého mládežníka. Proto je princip seberealizace v Církvi KS plně aplikovatelný.

Princip pestrosti a přitažlivosti

Princip pestrosti a přitažlivosti je v Církvi KS ovlivněn duchovními aspekty práce s mládeží. Na jednu stranu se vedoucí mládeže snaží program tvořit vyváženě (viz kapitola 1.4.2), na druhou stranu není odpočinek ani rekreace cílem práce s mládeží. Církev KS věří, že tím, kdo obnovuje sílu člověka je v první řadě Bůh, přesně jak se píše v Bibli: *„Chlapci ochabnou a unaví se a mládenci vyčerpáním padají, ale ti, kdo očekávají na Hospodina, nabývají nové síly, vznášejí se na křídlech jako orli; běží, a*

*neunaví se, chodí, a neochabnou.*¹⁴³ Proto není tento princip v Církvi KS plně aplikovatelný.

Princip zájmovosti a zajímavosti

Princip zájmovosti a zajímavosti je úzce spojený s principem dobrovolnosti a aktivity. Jak již bylo zmíněno, aktivity při práci s mládeží v Církvi KS jsou vždy směřované určitým způsobem na vztah s Bohem a s tím spojené další oblasti, jako je například i samotný rozvoj vztahů ve společenství (viz kapitoly 1.4.1 a 1.4.2). Proto vedoucí mládeže očekává, že se setkávání mládeže budou účastnit ti, které zajímá vztah s Bohem. Vedoucí mládeže tedy nemění zaměření mládeže podle zájmů mládežníků, v případě, že by to znamenalo úplné vynechání tématu vztahu s Bohem. Proto tento princip není v Církvi KS aplikovatelný.

Princip citlivosti a citovosti

S principem citlivosti a citovosti je úzce spojený princip emocionálnosti a individuálního přístupu, stejně jako princip přiměřenosti. Pokud by vedoucí mládeže přehlížel individuální stav rozvoje mládežníků, nebyla by taková práce s mládeží efektivní. Co se týká druhé části principu citlivosti a citovosti (viz kapitola 2.5.8), i v Církvi KS jde o vytváření hlavně kladné atmosféry, nicméně to není cílem (viz princip emocionálnosti, kapitola 3.2.1). Princip citlivosti a citovosti je tedy v Církvi KS aplikovatelný.

Princip orientace na sociální kontakt

Jak již bylo zmíněno v kapitolách 1.3 a 3.1, vzájemné vztahy jsou nedílnou součástí života Církve KS a vedoucí mládeže jsou si toho vědomi. Proto princip orientace na sociální kontakt je v Církvi KS plně aplikovatelný.

Princip kvality a evaluace

Princip kvality a evaluace se značně odvíjí od individuálního přístupu každého vedoucího mládeže. V některých sborech se mohou uskutečňovat pravidelná vyhodnocování práce s mládeží, ale není to nikde stanovené. Hlavní vedoucí pražské mládeže Dita Frantíková organizuje celorepublikové setkání vedoucích mládeže Církve KS, kde se jednotlivá práce s mládeží vyhodnocuje a plánují se obecnější

¹⁴³*Bible: český studijní překlad. Iz 40,30–31.*

činnosti a zaměření práce s mládeží v Církví KS v České republice.¹⁴⁴ Princip kvality a evaluace je, přestože není aplikován všemi vedoucími mládeže v Církví KS, obecně plně aplikovatelný.

¹⁴⁴ Srov. *Almanach 2019/2020*. [online]. Dostupné na:
<https://www.kspraha.cz/wp-content/uploads/2020/12/KSPraha_Almanach_2019-2020.pdf> s. 9.

4 Závěr

V bakalářské práci se zabývám pedagogickými principy v práci s mládeží v Církvi KS. Cílem bylo popsát, jaké pedagogické principy jsou při práci s mládeží aplikovatelné. Předpokládal jsem, že práce s mládeží v Církvi KS spadá do výchovy ve volném čase (o čemž pojednávám v kapitole 1.4.1 a 1.4.2), a proto jsem se zamýšlel nad aplikovatelností pedagogických principů v této specifické práci s mládeží (kterou popisují v kapitole 3.1).

Uvedl jsem 23 pedagogických principů (viz kapitola 2), z nichž 8 je základních (viz kapitola 2.3), 5 je méně uváděných (viz kapitola 2.4) a 10 specifických pro výchovu ve volném čase (viz kapitola 2.5). Při popisování aplikovatelnosti jednotlivých principů bylo potřeba vycházet ze specifík práce s mládeží v Církvi KS. Právě duchovní část této práce je tím hlavním rysem, který má vliv i na aplikovatelnost pedagogických principů. Ze všech 23 pedagogických principů jsem došel k 5 principům, které nelze při práci s mládeží v Církvi KS plně, nebo z větší části aplikovat. Jsou to: princip demokratického vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným, princip opírání se o kladné vlastnosti vychovávaného, princip specifičnosti vyučování a výchovy mimo vyučování, princip pestrosti a přitažlivosti a také princip zájmovosti a zajímavosti. Hlavním důvodem neaplikovatelnosti (nebo omezené aplikovatelnosti) těchto 5 principů je nesoulad s učením Církve KS, které vychází z Bible, a z toho vyplývajících hodnot, na kterých Církev KS stojí. Ostatních 18 pedagogických principů je v souladu s hodnotami Církve KS, a proto je lze při práci s mládeží v Církvi KS aplikovat. A proto, že lze při práci s mládeží v Církvi KS aplikovat nejen všechny základní pedagogické principy, ale i většinu méně uváděných a také většinu specifických principů výchovy ve volném čase (viz kapitoly 3.2.1, 3.2.2 a 3.2.3), je možné samotnou práci s mládeží v Církvi KS považovat za volnočasovou výchovu.

Téma pedagogických principů v Církvi KS lze rozšířit o prozkoumání, zda jsou tyto pedagogické principy v Církvi KS opravdu aplikovány. Publikací o práci s mládeží v Církvi KS jakožto v protestantské charismatické církvi je minimum, proto lze v této oblasti pokračovat s bádáním různými směry. Je možné se zaměřit na potřebnou kvalifikovanost vedoucích mládeže a porovnat to s potřebnou kvalifikovaností s vychovateli ve volném čase obecně, nebo porovnat cíle, obsah, podmínky a metody

kulturní animace¹⁴⁵ s cíli, obsahem, podmínkami a metodami práce s mládeží v Církvi KS.

¹⁴⁵ KAPLÁNEK, M. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. 2013.

Seznam literatury

Almanach 2019/2020. Křesťanské společenství Praha. © KS Praha 2007-2020 [cit. 2020-12-02]. Dostupné z: <https://www.kspraha.cz/wp-content/uploads/2020/12/KSPraha_Almanach_2019-2020.pdf>.

AMBROS, P. *Pastorace mladých: iniciace k životu nového člověka a utváření jeho životního stylu*. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2016. ISBN 978-80-7412-254-5

BENDL, S. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9

Bible: český studijní překlad. Přeložil Michal KRCHŇÁK. Praha: KMS, 2009. ISBN 978-80-86449-61-6

BURNS, J. *Nebojte se věnovat mladým*. Brno: Nová naděje Brno, 1994. ISBN 80-901726-1-X

Církev Křesťanská společenství. kaes.cz – web [online]. [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: <<http://kaes.cz/o-nas/>>.

Církev Křesťanská společenství, výroční zpráva za rok 2014. [online]. [cit. 2020-12-01]. Dostupné na: <<http://kaes.cz/wp-content/uploads/2018/05/Rocenka-CKS-2014-.pdf>>.

Církev Křesťanská společenství, hodnoty [online]. [cit. 2020-12-01]. Dostupné na: <<http://kaes.cz/hodnoty-cks/>>

GULOVÁ, L.; ČECH, T. *Teoreticko-metodická propedeutika pro edukační činnosti s dětmi a mládeží. Na pomoc romským pedagogickým asistentům*. Brno: Katedra sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU, 2003. ISBN 80-86633-06-3

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7

JANIŠ, K.; KRAUS, B.; VACEK, P. *Kapitoly ze základů pedagogiky: studijní text*. 6. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-223-2.

JŮVA, V. *Úvod do pedagogiky*. 4., doplň. vyd. Brno: PAIDO 1999. ISBN 80-85931-78-8

KALHOUS, Z.; OBST, O. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4

KALNICKÝ, J. *Základy pedagogiky I*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-543-7

KAPLÁNEK, M. *Animace: studijní text pro přípravu animátorů mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0565-4

KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*. Studijní text pro pracovníky s mládeží. Praha: Salesiánské středisko mládeže v Praze – Kobylisích, 1999.

KOMENSKÝ, J.A. *Didaktika velká*. 3. vyd. Brno: Komenium, 1948. Pedagogické klasobraní.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2, aktualiz. Vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1284-9

MALACH, J. *Základy pedagogiky*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-293-9

Ministerstvo kultury. mkcr.cz – web [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné na: <<https://www.mkcr.cz/zakon-c-3-2002-sb-o-cirkvich-a-nabozenskych-spolecnostech-396.html>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. mšmt.cz – web [online] © 2013–2021 MŠMT. [cit. 2021-02-15]. Dostupné na: <<https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>>.

NEŠPOR, Z. R.; VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2

PRINCE, D. *Základy křesťanského života*. Kontakt cz, s.r.o., 2006. ISBN 80-86442-37-3

PRŮCHA, J, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd.* Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9

SVOBODOVÁ, J.; ŠMAHELOVÁ, B. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86633-81-7

Abstrakt

NOVÁK, D. *Pedagogické principy v práci s mládeží v Církvi Křesťanská společnost.* České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Kočerová.

Klíčová slova: církev, Církev KS, křesťanské hodnoty, mládež, práce s mládeží, výchova ve volném čase, volný čas, neformální výchova, pedagogické principy, aplikovatelnost pedagogických principů

V bakalářské práci se zabývám aplikovatelností pedagogických principů v práci s mládeží v Církvi Křesťanská společnost. Nejprve se věnuji charakteristikám Církve Křesťanská společnost a specifikům práce s mládeží v této církvi. Poté se věnuji samotným pedagogickým principům, a to jak základním, tak méně uváděným a specifickým principům výchovy ve volném čase. Ve zbývající části se snažím popsat, jaké pedagogické principy jsou tedy v práci s mládeží v Církvi Křesťanská společnost aplikovatelné.

Abstract

Pedagogical principles in youth work in the Church of the Christian fellowship

Key words: church, Church of the Christian fellowship, Christian values, youth, youth work, pedagogy of leisure, free time, nonformal education, pedagogical principles, applicability of pedagogical principles

The thesis deals with pedagogical principles applicable in youth work in the Church of the Christian fellowship. The first part characterizes the Church of the Christian fellowship and its specifics in youth work. Next it describes very pedagogical principles, in fundamental and then in specific way of leisure education. The third part describes pedagogical principles that are applicable in youth work in the Church of the Christian fellowship.